

LIBRIS

We know
books

Leonard-Mihail Rădulescu

**LILIEȘTI: SATUL ȘI PAROHIA
O MONOGRAFIE SOCIAL-ISTORICĂ**

Cu prefață de Liviu Damian

CUPRINS

PREFAȚĂ	7
INTRODUCERE	15
PARTEA I – ISTORIA SATULUI LILIEȘTI	17
1. CONSIDERAȚII ISTORICE PRIVIND CĂTUNUL LILIEȘTI: ATESTARE DOCUMENTARĂ ȘI EVOLUȚIE ADMINISTRATIV- DEMOGRAFICĂ	18
2. EVOLUȚIA SOCIAL-EDILITARĂ A LOCALITĂȚII LILIEȘTI	58
PARTEA A II-A ISTORIA PAROHIEI LILIEȘTI	75
1. SLUJITORI AI DOMNULUI DE-A LUNGUL ISTORIEI BISERICII. PREOȚI, DASCĂLI ȘI MIRENI	76
2. PREOTUL IOAN TELEANU ȘI ACTIVITATEA SA	99
3. ISTORICUL LUCRĂRILOR DE CONSOLIDARE ȘI REPARARE A BISERICII DIN LILIEȘTI	118
4. SATUL ȘI PAROHIA LILIEȘTI ÎN ANII CELUI DE-AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL	131
CUVÂNT DE ÎNCHEIERE	156
BIBLIOGRAFIE	159
ANEXE	167

1. CONSIDERAȚII ISTORICE PRIVIND CĂTUNUL LILIEȘTI: ATESTARE DOCUMENTARĂ ȘI EVOLUȚIE ADMINISTRATIV-DEMOGRAFICĂ

1.1. Documente despre Liliești: secolele XVI–XVII

Din punct de vedere al menționării documentare, satul Liliești apare indicat atât indirect, cât și direct în numeroase surse. Ca primă mențiune, descoperită de noi până acum, vom indica o listă comercială, întocmită de administrația Brașovului în 1545. În această listă au fost consemnați peste 200 de negustori care au pășit prin vama Brașovului, printre care și mulți prahoveni.³¹ Consultând evidența, printre negustorii de pretutindeni se aflau și câțiva din Liliești. Cunoaștem acest lucru, deoarece pe vremea aceea, pentru a consemna pe cineva în registrele administrative, autoritățile treceau doar un nume (cel mai uzual sau ușor de înțeles și scris), precum și locul de origine. De exemplu: „Stanciu din Liliești” (Ztanszül de Lÿlest). Vom reda elementele esențiale din document pentru a înțelege mai bine situația.

„Regestum Adductorum et Educatorum

Anno domini 1545

Zwanzingstrechnung von 1545

An der Einfuhr haben sich folgende Personen beteiligt

Albwl de Thurkssor, Affhrwtt de Florest, Anthal de Tschückein, Bogdan de Thwrkssor, Baÿne de Florest, Baÿne de Mogerren, Berowÿ de Ploest, Dimiter de Florest, Dragomir de Kÿmpina, Dragaÿtsch de Ploest, Dwssnan de Brasze, Flore de Kÿmpina, Iwen de Kokorest, Kraÿtschun de Lylest, Longasz de Lilest, Maÿne de Komarnÿck, Mÿhele de Lÿlest, Mÿrtsche de Lilest, Marx de Artschest, Nago de Daÿtschÿla, Opra de Brasze, Opra de Lÿlest, Radwl de Ploest, Radwl de Thurkssor, Radwl de Prahowa, Radul de Thÿlega, Radwl de Khÿmpÿna, Wlad de Kÿmpÿna, Ztanszül de Boÿckan, Ztanssül de Thÿtschein, Ztanszül de Lÿlest, Ztan de Lÿlest, Ztan de Thessÿle, Ztanÿke de Kÿllenest”.³²

³¹ Am început să cercetez aceste liste comerciale înainte de pandemia de Covid 19, la Biblioteca Academiei, ulterior le-am cercetat în variantă digitală, acestea fiind publicate în volume de documente pe adresa: <http://digitoool.bibmet.ro/>

³² *Quellen zur Geschichte der Stadt Kronstadt in Siebenburgen. Herausgegeben auf Kosten der Stadt Kronstadt mit der Herausgabe betrauten Ausschuss*, Kronstadt, 1896, p. 291, 294–299.

„Registru de intrare și ieșire

Anul Domnului 1545

Următoarele persoane au participat la import:

Albul de Târgșor, Abrud de Florești, Antal de Cioceni (?), Bogdan de Târgșor, Voinea (?), Florești, Voinea (?), Măgureni (?), Berevoi de Ploiești, Dumitru de Florești, Dragomir de Câmpina, Drăghici de Ploiești, Drăgușin (?) de Breaza, Florea de Câmpina, Ivan de Cocorăști, **Crăciun de Liliești**, **Lungul de Liliești**, Manea de Comarnic, **Mihail de Liliești**, **Mircea de Liliești**, Marcu de Aricești, Neagu de Teșila (?), Oprea de Breaza, **Oprea de Liliești**, Radul de Ploiești, Radul de Târgșor, Radul de Prahova, Radul de Telega, Radul de Câmpina, Vlad de Câmpina, *Stanciul de Băicoi*, Stanciul de Teșani, **Stanciul de Liliești**, **Stan de Liliești**, Stan de Teșila, Stănică de Călinești”.

O altă mențiune documentară despre Liliești, datează din vremea lui Radu Mihnea (septembrie 1611–august 1616). Actul emis în 1615 preciza că jumătate din satul Băicoi și o parte din moșia Lilieștilor erau date de către domnitor lui Pavel Bustea și Gavril. Pe lângă această poruncă, se menționa și faptul că moșia Băicoi a fost în trecut a celor doi moșneni (înainte de evenimente exprimate într-un alt document³³, din 1597).

„Întru Christos Dumnezeu și blagocestivul și de Christos iubitor și stăpânitor Io Radu Voievod, nepotul bătrânului și slăvitului Alexandru Voievod, cu mila lui Dumnezeu [...], am voit Domnia mea cu bunăvoința mea [...], iată am dăruit domnia mea, acest hrisov al Domneiei mele satului Băicoi și a moșnenilor satului, anume Pavel, Bustea și Gavril, cu toți frații și cetașii lor ca să fie a lor pe jumătate de sat de la Băicoi din Câmp, de pe Valea Lili, până la satul Stejărelului, apoi către Florești, până la Iazul lui Purice și la coastă pe colnicul Popei, **iar în lat pe moșia Lilieștilor, pe capul moșiei, pentru că este a lor bătrână și dreaptă moșie de baștină din zilele altor Domni bătrâni care a fost înainte de noi**”.³⁴

³³ Acest document ilustrează schimbul de moșii dintre Mihai Viteazul și doi boieri locali, logofătul Manole și logofătul Necula. Aceștia primeau la schimb din partea domnitorului pentru moșia Ploieștilor, moșia Băicoiului, deoarece Mihai Viteazul avea intenția de a face târg la Ploiești. Documentul s-a pierdut, însă fragmente din el se regăsesc în porunca lui Radu Mihnea din 1615, care reamintește de socoteala încheiată între voievod și cei doi boieri.

³⁴ Mihai Sevastos, *Monografia orașului Ploiești*, București, 1937 [2002], p. 825 după Ioan Moruzi, *Spicuri istorice despre Prahova și fondarea orașului Ploiești*, București, 1906, pp. 31–35.

Încă un document din 1599 îl menționează pe un mic dregător Mihăilă din Lilești (care este de fapt Liliești). Acestui mic dregător i se dădeau 12 000 de asprii pentru jumătate din satul Dălbănești (Dărmănești, azi jud. Dâmbovița). Porțiunea de sat era cumpărată de marele vistiernic Stoica, confirmarea plății fiind făcută în fața lui Mihai Voevod (Viteazul).

„Și iar a cumpărat dregătorul domniei mele mai sus-zis satul numit Dălbănești³⁵, toți ți cu tot hotarul, din câmp și din pădure și din apă și de pretutindenii [...] și iar de la Mihăilă din Lilești jumătate din Dălbănești pentru 12 000 asprii...”.³⁶

1.2. Moșiile Slămirești și Liliești: de la mănăstirea Mislea, la familiile Cantacuzino și Ghika

După cum am prezentat anterior, numele localității Liliești, cu formele Lilești sau Lelești, este folosit încă din veacul al XVI-lea. În secolul următor, mai multe părți din Liliești (anume Slămirești³⁷) vor fi stăpânite de diverși proprietari, terenurile respective fiind subiectul mai multor tranzacții funciare.

În anul 1616, domnitorul Țării Românești, Radu Mihnea, întărea mănăstirii Mislea mai multe ocini în județul Prahova. Printre acestea se numărau câteva terenuri la Găgeni, Plopeni, Călugăreni și în sfârșit, Slăminărești.

„Și iar să fie mănăstirii (Misela) ocină în Slăminărești, partea lui Vintilă comis toată, dă preste tot hotarul, pentrucă însuși Vintiă comis, dede, ca să-i fie lui pomenire în veci”.³⁸

După cum spune și documentul, domnitorul practic confirma și împuternicea, dorința anterioară a comisului Vintilă de a da sub formă de danie mns. Mislea terenurile sale din Slăminărești. Aceeași proprietate este disputată și într-un document din anul 1642, când domnitorul Matei Basarab

³⁵ Azi Dărmănești din jud. Dâmbovița, localitatea de lângă Brătășanca.

³⁶ *Documenta Romaniae Historica* (D.R.H.), B., Țara Românească, vol. XI, 1593–1600, „Domnia lui Mihai Viteazul”, București, 1975, p. 471, doc. 337 din 4 august, 1599, Târgoviște.

³⁷ Despre această denumire vom discuta ulterior, într-un subcapitol dedicat explicării originii și însemnătății diverselor toponime întâlnite în documente sau utilizate de localnici.

³⁸ D.I.R., B. Țara Românească, veacul XVII, vol. III (1616–1620), București, 1951, p. 20, doc. 17.

reîntărește mns. Mislea ocina donată de Vintilă în Slămirești.³⁹, în zilele domnitorului Radu Paisie.⁴⁰ Porunca vine pe fondul unui proces derulat de un anume Manolie, care între timp a murit și nepoții săi, în frunte cu Radul au venit să se judece cu mânăstirea. Nepoții lui Manolie pretindeau că bunicul lor răscumpăraseră ocina contra unui cal bun, un potir de argint poleit și un chivot. Procesul a fost câștigat de mns. Mislea, nepoții lui Manolie neavând cu ce să dovedească răscumpărarea.⁴¹

La 1643, Mânăilă și Nanu, ginerii popii din Cioara (actualmente satul Dâmbu – oraș Băicoi), vindeau lui Stroe Buzescul (în unele documente Buțescul) și soției sale, Stana, o ocină în Slămirești.

„[...]partea lui Cocină toată, din partea mitrofănească a treia parte peste tot, din câmpu, din pădure și din apă și din siliștea satului din cin până-n cinu [...] și am vândut și partea din Stroiasca, ocină toată, din partea mitrofănească jumătate, din cinu până-n cinu peste tot hotarul, din câmp și din pădure și din deal și din șazutul satului până-n apa Dâmbului și până-n Redea lui Chiesar, în lungul ocinii”.⁴²

Conform documentelor, acest Stroe Buzescul a avut mai multe ocini în localitatea Liliești, dar și în Țintea. Stroe a avut o proprietate în Mărineasca (partea Marineștilor), „a zecea funie din toată ocina”⁴³, „2 funii de ocină în Stroiască (partea lui Stroe) [...] partea lui Mitrofanu toată”.⁴⁴

Într-un final, pe parcursul secolelor XVII–XVIII, toate aceste părți de moșie au sfârșit în posesia mânăstirii Mislea. Cunoaștem aceste lucruri, deoarece majoritatea documentelor la care am făcut trimitere provin de fapt din colecțiile de manuscrise nr. 465 și 466, acestea reprezentând Cronica sau Condica mânăstirii Mislea.⁴⁵ Mânăstirea a realizat copii ale actelor originale pentru a păstra evidența, dar și pentru a se putea apăra în diverse procese.

³⁹ De această dată în document apare denumirea de Slămirești, toponim care-și va păstra această formă și în documentele următoare.

⁴⁰ Undeva între 1535-1545.

⁴¹ D.R.H., B., Țara Românească, vol. XXVIII, 1641–1642, București, 2018, p. 591–592, doc. 480.

⁴² D.R.H., B., Țara Românească, vol. XXXIX, 1643–1644, București, 2007, p. 13–14, doc. 9.

⁴³ D.R.H., B., Țara Românească, vol. XXX, 1645, București, 1998, p. 203, doc. 157.

⁴⁴ *Catalogul documentelor Țării Românești din Arhiva Istorică Centrală a statului (C.D.Ț.R.)*, vol. V, 1640-1644, București, 1985, p. 250, doc. 551.

⁴⁵ Vezi A.N.I.C., Colecția manuscrise, Condica mânăstirii Mislea, ms. 465 și 466.

Uneori, călugării au reținut în arhivele lăcașului chiar și documentele originale.

Discutând și despre partea de moșie a Lilieștilor, în 1632, un anume Staico, paharnic din Ruda, deținea jumătate din moșia Lilieștiului (Lilieștilor), cu tot cu „rumânii de acolo”.⁴⁶ Mai multe părți din Liliești și Slămirești erau deținute de familia Rudeanu, din care provenea și Staico. Ivan din Ruda (Rudeanul) a fost un fugar din Transilvania. Staico, Vlad, Chiesar (soția lui era Redea menționată în documentele anterioare) și Andrei sunt toți urmași ai acestui Ivan din Ruda (Rudeanul).⁴⁷ Stroe și fratele său, Vlad au fost siliți să-și vândă o parte din sate pentru a acoperi o datorie pe care Leon Vodă le-o imputase. Era vorba de 6000 de galbeni pe care tatăl celor doi, Teodosie Rudeanul nu a plătit-o domnitorului Petru Cercel.

Părți din moșiile Liliești și Slămirești au fost vândute mai târziu lui Drăghici Cantacuzino, de neamuri ale Rudenilor, și de diverși mici dregători din Călinești. Între 1656–1657 Drăghici a cumpărat o ocină la Liliești (în document apare „Lileștii, pre Dâmbu”) de la Ghica al lui Mihail din Călinești: „însă den 10 funii ce sânt în hotarul Slămireștilor funi 3 și den 5 funi ce sânt în hotarul Stroiescu funie 1...”.⁴⁸ Același Drăghici a mai cumpărat încă o moșie la Liliești, cu tot cu rumânii de acolo: „însă o jumătate de sat toată, partea Rudenilor, din câmpu, din pădure [...] și din dealul cu viile [...] și Rumăni, anume: Radu i Toader i Șerban i Stoica i Lupul brat eg Radu, (feciorii Stoi.) și cu alți Rumăni ce se vor afla acolo”.⁴⁹ Rumânii au fost cumpărați de la postelnicul Radu, fiul logofătului Vlad Rudeanul, iar a treia parte din jumătatea de sat indicată, de la Vlad paharnicul, fratele postelnicului Radu, amintit anterior. Între 1661–1662, Drăghici Cantacuzino a mai cumpărat încă o ocină la Liliești, de data aceasta de la Apostol, fiul Deadinului din Călinești: „Și iar a cumpărat Drăghici peh. În Lălești, din ceailaltă jumătate de sat a treia parte, de peste tot hotarul”.⁵⁰

⁴⁶ C.D.Ț.R., vol. III, 1621–1631, București, 1977, p. 659, doc. 1330.

⁴⁷ Vezi Nicolae Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova sec. XVI–XVII*, București, 1971, p. 67–68.

⁴⁸ Nicolae Iorga și G. Gh. Cantacuzino, *Documente privitoare la familia Cantacuzino*, București, 1902, p. 16, doc. XVI (11–42).

⁴⁹ *Ibidem*, p. 17–18.

⁵⁰ N. Iorga, *op. cit.*

Drăghici Cantacuzino a murit în 1667 (a trăit doar 37 de ani). Conform lui Ion Neculce, Drăghici a fost ucis deoarece s-a amestecat în cursa bănească pentru tronul Țării Românești.⁵¹ Dregătorul a cumpărat și moșia Băicoi⁵².

Potrivit documentelor și genealogiei familiei Cantacuzino, terenurile dregătorului Drăghici au ajuns la unul din fii, anume Pârvul (I). Moșiile au circulat mai departe la fii Pârvului, Matei și Pârvu (II). Cei doi fi au trasat la 2 iulie 1715 o hotărnicie pentru a determina partea lor din moșiile Slavomireasca, Stroiasca, Liliești și Băicoi.⁵³ Pe 7 iunie 1741 a fost trasată o altă hotărnicie, unde s-au chemat 24 de boieri luați pe răvașe de la domnitorul Constantin N. Mavrocordat și câțiva moșneni din Țintea. Din nou, cei doi fii ai Pârvului (I) voiau să stabilească limitele moșiilor lor din punctele Slavomireasca, Stroiasca și Băicoi.⁵⁴

Alte părți din Liliești erau încă în folosința și proprietatea unor mănăstiri din zonă. De exemplu, mănăstirea Mărgineni lua vinăriciul (taxă în vin) de pe o parte din moșia Liliești.⁵⁵ Mănăstirea Mislea era și ea încă proprietară pe alte zone din localitate.

La 16 martie 1802, Iordache⁵⁶, nepotul Pârvului (II) s-a tocmit cu a sa cumnată, Smaranda⁵⁷ pentru moșiile soțului ei. „Împăciuiala” a fost întărită de domnitorul Mihai I Șuțu⁵⁸ pe 23 martie același an. Potrivit actului, moșia de Liliești revenea lui Iordache. Fii acestuia, caimacamul Costache Cantacuzino și deputatul Grigore Cantacuzino s-au tocmit și ei pentru averea părinților. După împărțeală, moșia Liliești a revenit lui Grigore.⁵⁹

⁵¹ Nicolae Stoicescu, *op. cit.*, p. 137–138, vezi nota 9 pagina 137–138.

⁵² Nicolae Iorga, *op. cit.*, p. 18.

⁵³ Ioan C. Filitti, *Arhiva Gheorghe Grigore Cantacuzino*, București, 1919, p. 61, 108, doc. 200, doc. 317.

⁵⁴ *Ibidem*, p. 108, doc. 317.

⁵⁵ V. A. Urechilă, „Documente inedite din domnia lui Alexandru Constantin Moruzi”, în *Analele Academiei Române*, tom XV, seria II, 1892–1893, p. 218–219 vezi *Chrisovului mănăstirii Mărginenii din sud Prahova*.

⁵⁶ Fiul lui Ioan Cantacuzino.

⁵⁷ Soția postelnicului Constantin Cantacuzino.

⁵⁸ În timpul celei de-a treia domnii în Țara Românească (9 oct. 1801–22 mai 1802).

⁵⁹ Nicolae Iorga și G. Gh. Cantacuzino, *Documente privitoare la familia Cantacuzino*, București, 1902, p. 235, doc. XCVII, (p. 233–236).

O anexă în Liliești a stăpânit și Cleopatra Trubețkoi (Ghika), nepoata politicianului Grigore Cantacuzino, amintit anterior. Cei doi s-au judecat în 1839 pentru sfoara de la Liliești.⁶⁰ Aproape toate moșiile celor doi, atât din Liliești, Băicoi, dar și din Țintea au fost expropriate contra cost de stat și date în cadrul reformei agrare de 1864 către locuitorii celor trei așezări.

Cleopatra a vândut restul terenului rămas la Liliești, unui localnic. Profesorul Popescu, menționat anterior, a găsit în acest sens, un document la comerciantul Alexandru Cristian (din Liliești). Actul ilustrează chiar această vânzare. Se pare că pe locul cu pricina este chiar magazinul „Diamant”, din Liliești, comerciantul Al. Cristian (proprietare al Diamantului) păstrând probabil documentul pentru a justifica o cumpărare anterioară a respectivului teren.

„Actu,

Prin care subsemnata, proprietara sforii Liliești ce am și eu cumpăratu prin licitație dela Stat, declar că lam cumpărat atât pe cât se află în sumă de 70 de stânjeni, fața doisprezece, fundu și între două zeci latrurile împreună cu binaua ce se află pe dânsu, l-am vândut astăzi prin tocmeală d. Pantazi Dumitru.

Drept Galbeni împărătești patruzeci tocmai care bani i-am și primit. Drept....spre veșnica stăpânire i-am dat acest act, drept a mea proprie iscălitură și pecitie.

1874 Ianuarie 6

Pe verso: Acest actu fiind cumpărători de subsemnatul astăzi la mine dată fiului meu Ghiță, cu toată blagoslovenia mea părintească, față fiind și acei subscriși.

Băicoi 11 Februarie 1878

Semnături: Pr. Dumitru, față, M. Dumitrache, față, Petre Gheorghe, față, Principesa Trubețkoi, față T. Onel, față”.⁶¹

⁶⁰S.J.A.N – Prahova, fond Tribunalul județului Prahova, Secția Interne, dos. 1833/1447/1839.

⁶¹Gheorghe I. Popescu, *op.cit.*, p. 49–50.

Documentul este important deoarece ne oferă o privire în trecut asupra fostei proprietăți a principesei Cleopatra Trubețkoi, dar și a influenței pe care aceasta o exercita asupra Băicoiului și localităților din jur.⁶²

Pentru a ne putea crea o imagine a zonei și a împrejurimilor, putem consulta „Harta Olteniei și Valahiei” din 1790 și harta „Specht” din 1791. Ambele hărți au fost realizate în contextul războiului dintre 1787–1791, de topografi și geografi ai armatei habsburge. Pe hărți nu este indicată localitatea Liliești, însă localitățile vecine, Băicoi și Țintea sunt prezente. Totuși, în dreptul Lilieștilor este semnalată prezența câtorva așezări, desemnate prin puncte roșii.

1.3. Secolul al XIX-lea, situație demografică și evoluție administrativă

Secolul al XIX-lea a reprezentat o perioadă de transformări profunde și complexe pentru spațiul românesc, marcând tranziția de la o societate tradițională, agrară și feudală, către o modernitate europeană. Această epocă a fost caracterizată de un proces accelerat de modernizare, influențat de mișcările revoluționare și de ideile iluministe venite din Occident. În această epocă s-au petrecut numeroase evenimente decisive pentru istoria țării noastre, fiind o perioadă marcată de conflicte interne, precum și operațiuni militare de mare anvergură.

Dintre evenimentele cu efecte majore putem indica revoluțiile de la 1821 și 1848, precum și războaiele ruso-turce încheiate de cele mai multe ori cu tratate care au afectat și spațiul românesc. În urma revoluției de la 1821 s-a revenit la domniile pământene și s-au aplicat numeroase reforme administrative. Totodată, revoluția de la 1848 a accelerat procesul de modernizare a statului. Alte evenimente importante au fost războaiele ruso-turce din 1828–1829, în urma cărora au fost adoptate *Regulamentele Organice ale Valahiei și Moldovei*, acte importante cu caracter constituțional, care au ajutat la modernizarea aparatului administrativ al celor două Principate.

În același timp, de o importanță majoră a fost și războiul ruso-turc dintre 1853–1856, cunoscut sub numele de Războiul Crimeii. În urma lui,

⁶² Este posibil ca acest act să fi fost donat de D. Pantazi unuia dintre strămoșii lui A. Cristian care a cumpărat locația, locul menționat fiind de fapt cel pe care astăzi se află centul comercial „Diamant”, unde recent s-a deschis cofetăria „Lani”.